

ВІДГУК

офіційного опонента про дисертацію

Олійник Оксани Миколаївни

«Місто як культурно-комунікаційний простір»,

поданої на здобуття наукового ступеня кандидата культурології

за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури

Стрімкі глобалізаційні процеси сучасного світу, супроводжувані численними тенденціями уніфікації й стандартизації життя, зумовили значні соціокультурні перетворення, що в свою чергу актуалізувало питання осмислення міста як соціокультурного феномену та вивчення різних аспектів функціонування міського простору, зокрема в контексті його комунікаційної та культурної складової. Крім того, місто є чи не однією з найважливіших форм соціальної організації співжиття людей, яка водночас визначає функціонування інших соціокультурних феноменів. Як слушно зауважує дисертантка, «усе це визначає необхідність розширення культурологічних досліджень феноменів міського простору, а також низки похідних понять, які водночас найбільш виразно віддзеркалюють можливості антропоорієнтованого підходу в його аналізі» (с. 16-17).

Тому дисертація Олійник Оксани Миколаївни, присвячена вивченню особливостей та взаємозв'язку феноменів, які концептуалізують цілісне уявлення про місто як культурно-комунікаційний простір, не викликає жодного сумніву щодо своєї актуальності і є цілком органічним як для теорії, так і для історії культури дослідженням, яке відповідає спеціальності 26.00.01 – теорія та історія культури.

У дисертації вдало визначені об'єкт і предмет дослідження. Застосовані методи зауважень не викликають. Міждисциплінарне поєднання антропологічного, комунікативного, інтегрального підходів з опорою на культурологічний інструментарій дало змогу дисертантці виявити основні ціннісно-сміслові та змістовно-структурні константи міста як культурно-

комунікаційного простору. Уможливив дослідження міста як цілісної відкритої самовідтворювальної системи системний підхід; як набору символів, смислів і знаків – семіотичний. Виявленню ціннісного наповнення міського простору, з'ясуванню особливостей та умов формування міської ідентичності сприяв аксіологічний підхід; умов і чинників виникнення міста та основних еволюційних транзитів його складових – культурно-історичний (с. 18).

Чітко сформульовані мета і завдання дослідження обумовили логічну побудову дисертації, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (289 найменувань) та додатку (с. 4 автореф.).

Розділи дисертації, побудовані відповідно до поставлених завдань, : «Теоретико-методологічне підґрунтя дослідження», «Міський простір у координатах комунікації і культури», «Практично-орієнтовані культурно-комунікаційні стратегії: досвід та перспективи України». Кожний з розділів завершується чіткими змістовними висновками.

Дисертантка виносить на захист дев'ять положень наукової новизни, які послідовно й аргументовано розкриваються в тексті дисертації. Зокрема, Оксана Миколаївна, досліджуючи сутність та співвідношення понять «культура», «комунікація», «інтеракція» формулює розуміння міста як «форми культурно-комунікаційного простору: динамічний, багатофункціональний часопросторовий континуум, культурна форма складно диференційованої реальності, поле взаємодії індивідів у межах певного середовища, яке сформувалося у результаті інтеракції та надалі підтримується шляхом спілкування» (с. 168). При цьому авторка визначає поняття «інтеракція» у межах міського простору як: спільну «діяльність його жителів, яка реалізується за допомогою комунікації як обміну інформацією у процесі діалогічного спілкування» (с. 76). Дослідниця дійшла висновку, що «культурно-комунікаційний простір міста як цілісну систему утворюють містяни, їхня інтерактивна діяльність із творення простору та елементи, які її

забезпечують: шляхи сполучення, культурні пам'ятки, інституції, традиції та ін.» (с. 169).

Зміст дисертації, зокрема *перший розділ*, свідчить, що дисертанткою проаналізовано значний масив наукової літератури за темою дослідження – культурологічні, соціологічні, філософські, антропологічні, історичні наукові здобутки. Це дало змогу дослідниці виокремити основні наукові підходи до дослідження міста – інтегральний, просторовий, семіотичний, історичний, соціокультурний, цивілізаційний (с. 63-64) та дійти висновку про те, що «світовою наукою на сьогодні накопичено значний масив знань про такі поняття, як «культурний простір», «комунікація», «місто». Значну увагу приділено структурі міського простору та міським феноменам. Однак, незважаючи на все розмаїття зарубіжних напрацювань, в українській науці, зокрема в культурології, не достатньо праць, в яких сформовано уявлення про місто як цілісну культурно-комунікаційну систему...» (с. 40-41).

Другий розділ дисертації присвячено вивченню багатоаспектності культурно-комунікаційного простору міста та феноменів, які його формують. Міська культура, на думку дослідниці, «з одного боку, формується, а з іншого – проявляється в особливих формах комунікації, які складаються у міському просторі та постійно трансформуються, висуваючи до жителів мегаполісів нові вимоги щодо способу життя та інтеракції. Такі вимоги, зі свого боку, стають своєрідними нормами поведінки і комунікування» (с. 86). Авторка розглядає антропологічні проблеми міста, зауважуючи, що мешканці міста «зазвичай не знають своїх найближчих сусідів, не кажучи вже про сусідів по вулиці, кварталу чи мікрорайону. (...) Тобто у місті взаємодія з іншими людьми стає вже не такою необхідною» (с. 90), «комунікативні зв'язки стають не настільки важливими, оскільки їх можна як легко здобути і розширити, зокрема у соціальних мережах тощо, так і легко втратити, інколи свідомо перервавши їх» (с. 81).

Відповідно, в умовах, коли «цінність зв'язку з іншими людьми не завжди усвідомлюється» (с. 81), порушуються процеси ідентифікації людини,

загострюються проблеми маргіналізації, ненабуття ідентичності, адже за всіх «різносторонніх підходів до міської ідентичності та сучасних її трактувань увага акцентується на культурних процесах та особистості, тобто людині, яка творить культурний простір міста. Адже місто – це насамперед середовище, яке створене людиною, середовище її проживання, особистого простору, в якому відбувається її ідентифікація, соціалізація, самоусвідомлення, самореалізація тощо» (с. 99-100), як констатує дисертантка.

Варто відзначити, що у своєму дослідженні, зокрема у *третьому розділі*, Оксана Миколаївна приділяє належну увагу таким сучасним феноменам, як брендинг та бренд міста, що тісно пов'язані з міською гостинністю, адже «брендинг міста – це той сегмент державної культурної політики, що репрезентує духовний та інформаційно-комунікативний аспекти держави, які повинні бути орієнтовані на задоволення потреб громадян та гостей нашої країни» (с. 139). Відповідно, повністю підтримуємо позицію дисертантки щодо твердження про те, що програми з брендингу міст «популяризуватимуть українську культуру, формуватимуть позитивний імідж країни на міжнародному рівні», що, у свою чергу, «сприятиме брендингу країни, залученню туристів та інвесторів» (с. 164), а розвиток міської гостинності «формує міську ідентичність, комфортний міський простір, який задовольняє соціально-економічні та культурні запити містян та гостей» (с. 164).

Без сумніву, цінним і закономірним аспектом роботи, який слідує з масиву тих проблем, які розглядалися дисертанткою у попередніх підрозділах, є наведені в останньому підрозділі роботи рекомендації з культурної політики щодо перспектив розвитку сучасного міста як культурно-комунікаційного простору в аспекті прагматичного підходу до потреб та інтересів людини, зокрема з урахуванням українських реалій, і визначення тенденцій, які прогнозовано мають формувати міста майбутнього та найважливіше – «нову ціннісну основу загальнодержавної ідентичності, яка повинна відображати культурно-комунікаційні взаємодії на всіх рівнях та

враховувати необхідність раціонально-прагматичного наповнення міської ідентичності соціальним та практично-орієнтованим політичним сенсом» (с. 164).

Рецензована праця, безсумнівно, має наукову новизну. На нашу думку, найбільшим досягненням здобувачки є послідовне обґрунтування важливості антропоорієнтованого комунікативного підходу до культурологічних досліджень міста.

Вважаємо, що дослідження культурно-комунікаційного простору міст та культурної політики, тісно пов'язані з регіонами та всією територією країни, а також з такими феноменами, як міська ідентичність, міська гостинність, брендинг міст, лише набуватимуть актуальності та будуть продовжуватися в різних напрямках.

Дисертаційне дослідження ґрунтовне і цілісне, усі його положення сприяють досягненню визначеної мети: «з'ясувати особливості інтегративних феноменів, які концептуалізують уявлення про місто як культурно-комунікаційний простір» (с. 17). Загальні висновки до дисертації містять необхідні узагальнення.

Проте, незважаючи на загальну позитивну оцінку дисертаційного дослідження Олійник Оксани Миколаївни «Місто як культурно-комунікаційний простір», вкажемо на деякі дискусійні моменти і висловимо такі побажання:

1. Насамперед варто висловити побажання, яке стосується підрозділу, присвяченого міській гостинності і брендингу міст. Так, на нашу думку, дослідниці, розкриваючи історію становлення міської гостинності, варто було б більше уваги приділити сучасним її аспектам, зокрема в нашій країні. Проте це не применшує цінності підрозділу, а лише вказує на перспективи подальших досліджень у заданому напрямі.
2. На нашу думку, дисертантці для наочного прикладу, варто було б проаналізувати окреме українське місто на предмет його культурно-комунікаційного простору.

3. У сформульованих у вступі дисертаційного дослідження завданнях дисертанткою передбачалося уточнити зміст поняття «міська мода» у контексті розуміння міста як культурно-комунікаційного простору (с. 17), однак, на нашу думку, у загальних висновках ця позиція недостатньо конкретизована.

4. Робота також містить деякі орфографічні й стилістичні помилки та описки («вартує уваги» (с. 66), «заявляє про себе на закордонні» (с. 86), «в державах Арата» (с. 116), «більш маленькі міста» (с. 134) тощо), усунення яких покращило б рівень дисертаційного дослідження.

Водночас, висловленні побажання і зауваження не знижують загальної позитивної оцінки дисертаційного дослідження Олійник Оксани Миколаївни «Місто як культурно-комунікаційний простір». Робота є оригінальним, грамотним, при цьому досить неординарним міждисциплінарним дослідженням, виконаним на належному фаховому рівні.

Загалом дисертація є завершеним в межах поставлених завдань та мети самостійним дослідженням, здійсненим на сучасну, зокрема для української культурології тему.

Отримані у результаті дослідження висновки ґрунтовні, мають певну практичну значимість для сучасної культурології.

Апробація достатня – основні положення, наукові результати та висновки дослідження висвітлені у 12 одноосібних публікаціях, 4 з яких опубліковано у фахових виданнях, затверджених МОН України, 2 – у виданнях, внесених до міжнародних наукометричних баз, 6 – праці апробаційного характеру.

Зміст автореферату відображає основні положення дисертації, вступ і висновки в авторефераті та дисертації тотожні. Публікації за темою дисертаційного дослідження відповідають вимогам МОН України до кандидатських дисертацій і публікацій такого плану, а також висвітлюють основні ідеї, висвітлені у дисертаційній роботі.

Отже, висловлені вище думки дають підстави констатувати, що за науковим рівнем, новизною, теоретичною і методологічною обґрунтованістю своїх основних положень і висновків, а також практичною цінністю дисертація та автореферат Олійник Оксани Миколаївни «Місто як культурно-комунікаційний простір» виконані на належному науковому рівні, відповідають вимогам МОН України та пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 року № 567 (зі змінами), які висуваються до кандидатських дисертацій, та відповідають паспорту обраної спеціальності, а її автор Олійник Оксана Миколаївна заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата культурології за спеціальністю 26.00.01 – теорія та історія культури.

Доцент кафедри іноземних мов
Київського національного університету
технологій та дизайну,
кандидат культурології

М. О. Чернець

Підпис М. О. Чернець
зосвідчую
Зав. КАНЦ [Signature]

Копія отримано 16.11.2020
Вчений секретар Інш А. М. Філіпюк